

– проведение ежегодной «Ярмарки вакансий», на которую приглашаются представители крупнейших кадровых агентств и работодатели из различных отраслей. На лекциях, консультациях и мастер-классах будущие выпускники узнают актуальную информацию о рынке труда, своих перспективах и возможностях. Студенты приглашаются на стажировки в коммерческие компании и государственные предприятия с возможностью дальнейшего трудоустройства;

– размещение в сетевых группах информации о вакансиях. Отдел Высшей школы печати и медиатехнологий по организации практик и связи с отраслью, куда обращаются работодатели, постоянно размещает там объявления о вакансиях компаний Санкт-Петербурга и России;

– повышение мотивации студентов к участию в разнообразных профессиональных конкурсах, грантах, общественных мероприятиях, волонтерских сообществах, профессиональных студенческих объединениях и клубах, что позволяет им получить организационно-практические, научно-исследовательские навыки и повысить свою конкурентоспособность на рынке труда.

Тесная связь кафедр с отраслью позволяет быстро удовлетворять кадровые запросы издательств, издающих организаций, книжных магазинов, рекламных агентств, PR-компаний и т.д. в квалифицированных сотрудниках, а студентам правильно оценивать перспективы карьерного и профессионального роста.

УДК 81:811.161.3

Л.І. Яўдошына, дац., канд. філал. навук
(БрДУ, г. Брэст)

АЎТАРСКІ ДЫСКУРС У МАСТАЦКІХ ТВОРАХ Ф. ЯНКОЎСКАГА

Сёння вывучэнне дыскурсу з’яўляецца актуальным у сувязі з антрапацэнтрычнай накіраванасцю сучаснай філалогіі. Існуюць розныя дэфініцыі дыскурсу, у тым ліку аўтарскага. Прывядзём некаторыя з іх: “Аўтарскі дыкурс – увасабленне аўтарам у творы ўласнай маральна-эстэтычнай пазіцыі, якое арыентавана на стварэнне сітуацыі актыўнага ўзаемадзеяння паміж «я» аўтара і «ты» чытача” [1]; “Аўтарскі дыкурс мастацкага тэксту накіраваны на стварэнне аўтарскай суб’ектыўнай карціны свету ў пэўных межах мастацкай прасторы і часу” [2, с. 133]. Нават пры пэўным разыходжанні трактовак аўтарскага дыскурсу, якія відавочныя ўжо і па прыведзеных дэфініцыях, аб’ядноўвае іх увага да асобы аўтара, які тым ці іншым чынам прадстаўлены ў мастацкім тэксце і сваёй прысутнасцю ў той ці

іншай меры садзейнічае рэалізацыі камунікатыўнай стратэгіі тэксту. Вывучэнне менавіта аўтарскага дыскурсу заўсёды будзе накіравана на выяўленне экспліцытных і імпліцытных форм прысутнасці аўтара ў тэксце. Проза Ф. Янкоўскага дае цікавы матэрыял для аналізу аўтарскага дыскурсу, бо адметная і жанравай спецыфікай тэкстаў, і аўтарскай манерай выразнай суб'ектывізацыі мастацкага выкладу, і арыгінальнасцю вобразаў. Прысутнасць аўтара ў тэкстах названага пісьменніка часцей мае экспліцытную форму выражэння. Многія апавяданні і асабліва абразкі Ф. Янкоўскага прасякнуты імпрэсіяй, эмацыянальнасцю і арыентаваны не на пасіўнага, а на актыўнага чытача, гатовага душэўна адгукацца на твор. Гэта дазваляе гаварыць пра выразную дыялагізанасць стылю пісьменніка, адкрытую ўстаноўку аўтара на кантакт, дыялог з чытачом.

Мастацкі свет пісьменніка, сапраўды, дыялагічна адкрыты, што пацвярджаецца і непасрэдным зваротам аўтара да свайго адрасата ў тэксце: *Даруй мне чытач, за нечаканасць, за тое, што далей напісаў не зусім такое, як чытачом засвоілася раней...* [3, с. 40]. Аўтар часта хоча прадбачыць чытачову рэакцыю на свае разважанні, на асабліваасці падачы матэрыялу ў сваіх абразках і апавяданнях і эксплікуе гэту сваю зацікаўленасць у кантэксце: *Чытач захоча ўбачыць канцоўку, прачытаць мае заключныя радкі. Прабач. Заключных радкоў не шукаў і не будзе. Хай будзе без іх, без заключных слоў* [3, с. 332]; *Каб перакладаць, трэба ведаць хоць бы... дзве мовы, а калі на сталю ляжыць падрадкоўнік – трэба ведаць (засмяешся, чытач?) хоць бы ... адну мову. Тую, на якую перакладаеш* [4, с. 29].

Адкрытую накіраванасць на чытача эксплікуюць у творах Ф. Янкоўскага адметныя сінтаксічныя канструкцыі, ужытыя ў аўтарскім тэксце, – клічныя і пыталныя сказы, устаўныя элементы, якія да таго ж выяўляюць суб'ектывіўную манеру апавяду: *А чакалася ж!* [3, с. 39] *А тут раз – і ўсё! Раз – і зрабілі! Раз – і разышліся!* [3, с. 39]; *У сям'і не было ні моды, ні спробы, праціўнай самой прыродзе: хто болей дасць катку есці? хто лепей накорміць яго? хто сам не з'есць, а каб больш і каб смачнага і смачнейшага яму, катку?* [3, с. 40]; *Што?! Прыйшлі ў татаву хату біць нашага тату?* [3, с. 31]; *Прачытаў і нядаўна: азварэлыя з людзей (былі такія ў гісторыі – і вельмі далёкімі, і недалёкімі часамі, ёсць яны на зямлі і сёння) – страшнейшыя за звера, звяроў* [3, с. 36]. Адметную ролю выконваюць устаўкі, якія выказаны ад першай асобы – самога аўтара. Яны даюць чытачу больш поўнае ўяўленне пра характар пісьменніка. Напрыклад: *Дастаў з кішэні цубкія і чысценькія лісткі – карткі (яны заўсёды са мною, пры мне і ўжо з напісанымі сваёю рукою радкамі на*

ix: дзеля працы заўтра) [3, с. 54]; *Мімаволі хочацца называць Навасёлкі (не буду хавацца, што я вораг паспешлівай замены назваў вёсак) Новымі Навасёлкамі* [3, с. 311].

Аповед у творах Ф. Янкоўскага часта вядзецца такім чынам, каб даць магчымасць чытачу адчуць важнасць усяго сказанага, яго сэнсавую вагу, эмацыянальны падтэкст. Стылістыка аўтара ў такім выпадку прагназуе эстэтычны эфект, накіраваны на эмацыянальны водгук чытача, на пачуццёвае прачытанне тэксту. Важнае месца пры гэтым займаюць у аўтарскім тэксце парцэляваныя канструкцыі, якія падкрэсліваюць тую яго танальнасць, што кранае чытача сваёй шчырасцю, непасрэднай уражлівасцю, гучаннем аўтарскай інтанацыі: *Была сустрэча і сутычка. Адзін на адзін. Сутыкнуліся. Жыццё і смерць* [3, с. 42]; *Іншае, хоць і неаднамаснае, рэагаванне бачылася на тварах вяскоўцаў. І старых, і сталых, і маладых, і малых* [3, с. 45]; *Назаўсёды, да апошняга дыхання, пасялілася ў маю душу любоў да хлебаноных камячкоў глебы на роднай ніве, да груш на ўзмежках і пры дарогах, да крыніц і ўзгоркаў. Да хлебароба і настаўніка. Да матчынага слова. Да найвялікшай, нашай, беларускай далікатнасці – ратаваць чалавека, калі яму цяжка, калі яму трэба спагада, калі яму трэба кубак крынічнай вады. Супакоіць і прагнаць смагу, агледзець і загаіць рану, выратаваць* [3, с. 63–64].

Аўтабіяграфізм многіх мастацкіх твораў Ф. Янкоўскага таксама ўплывае на аўтарскі дыскурс яго прозы. Напрыклад, многія тэксты пісьменніка напоўнены жывымі, эмацыянальнымі ўспамінамі пра дзяцінства, якімі ён хоча шчыра падзяліцца з чытачом, выклікаўшы пэўны водгук пры гэтым. Таму для актуалізацыі эмацыянальнасці мастацкага выкладу аўтар свядома карыстаецца такімі прыёмамі экспрэсівізацыі, як сінтаксічны паралелізм і лексічны паўтор: *І сёння жыве са мною жывое маё ўражанне і здзіўленне: каб так хутка! каб так проста! каб так дружна! каб так без слоў! каб так без яе – гаварыльні!* [3, с. 39]; *Кожны раз, калі разыходзілася ці раз'язджалася талака, нават шчымела: не паспелі сабрацца, з'ехацца – і няма талакі... Каб так хутка! Каб так дружна! Каб так лёгка!* [3, с. 44]. Для аўтара, які не столькі імкнуўся апісаць пэўны выпадак, сітуацыю, а найперш хацеў вылучыць ва ўсім “простае, існае, істотнае” [3, с. 29] дзеля наладжвання той важнай і нябачнай воку душэўнай сувязі з чытачом, што вымушае апошняга па-сапраўднаму разважаць і думаць, лексічны і сінтаксічны паўтор становіўся натуральнай адзнакай стылю. Такой жа адзнакай былі ўведзеныя ў тэкст дыялектныя словы, напрыклад: *Было маё чаканне свята: “Перасыпацьмуць хату! Абедзве палавіны. А жыцьцем дзе?..”* [3, с.

38]; *“Гляньця. Ну пазірнеця на катка. Як ён гуляя!”* – казаў брат [3, с. 40]; [Кот] не вылежваўся і не належваў *“складзікаў”* тлушчу, лішняга *“адзетку”*, нібы хамуціны, на целе [3, с. 40]. У тэксце апавядання “Талака, або Радасць мая з маленства” такія словы ўспрымаюцца досыць арганічна, бо гаворка ў ім ідзе пра дзіцячыя гады, калі асваенне мовы натуральна адбывалася праз мясцовую гаворку. Аўтарскі дыскурс выражаецца не толькі ў персаналізацыі, дыялагізацыі і экспрэсівізацыі мастацкага кантэксту, але і ў перадачы аўтарскай карціны свету, аксіялагічных устаноў пісьменніка. У Ф. Янкоўскага названы аспект дыскурсу прадстаўлены досыць выразна. Пісьменнік выяўляе свае маральна-этычныя і эстэтычныя погляды часцей праз паказ і сцвярджанне народных традыцый і поглядаў у сваіх тэкстах.

На старонках мастацкіх твораў, прысвечаных успамінам пра вёску і сваё дзяцінства, Ф. Янкоўскі, напрыклад, згадвае цікавыя сялянскія звычаі, цяпер, на жаль, у асноўным забытыя. А ў гэтых звычаях праглядаюцца важныя маральныя і этычныя прынцыпы народа. Напрыклад, у цыкле абразкоў “Талака, або Радасць мая з маленства” аўтар апісвае талаку, звязаную з перасыпаннем хаты. Талака дапамагала выконваць толькі самыя працаёмкія этапы работы: зняцце даху і ўсцягванне яго на месца. Астатнюю работу выконвалі сямейнікі сваімі сіламі. Склікалі талаку меншыя дзеці, і рабілася гэта надвечоркам перад прызначаным днём. Ф. Янкоўскі ўспамінае, што бацька наказваў яму клікаць людзей на вуліцы ці на двары, не заходзячы ў хату. Адмаўляцца ад талакі было нельга, як і нельга было, паводле мясцовага этыкету, прылюдна аб’яўляць, хто не прыйшоў на дапамогу. Пасля другога, заключнага, этапу работы – усцягвання даху – людзей чакаў пачастунак. Вось як ён апісваецца ў Ф. Янкоўскага: *“На хутка пастаўленых нібы сталах (шырокія габлёваныя дошкі, насланыя на козлах) ляжалі лусты хлеба, стаялі міскі са скваркамі сырога падружоўленага і з прорасцю сала, міскі з агуркамі і з разрэзанымі качанамі квашанкі-капусты, стаялі збаны сіваватага, назапашанага ў сакавіку бярозавіку і кляновіку, а пры збанах – ёмкія кубкі. На адным і на другім канцах таго стала – па чарачцы. Шлях адной і другой чарачкі – ад канца стала да сярэдзіны і ад сярэдзіны, вяртаючыся, да канца. Шлях даўгаваты, а па часе? Раз, два – і сышліся чарачкі на сярэдзіне, на «стрэчы». Раз, два – і разышліся яны са «стрэчы»”* [2, с. 44]. І далей: *“Застолле было кароткае. Расходзіны дружныя”*. Пачастунак, як відаць, быў завяршальным акордам талакі, удзячнасцю гаспадароў за дапамогу. Але ніхто доўга за сталом не заседжваўся. Па ўспамінах аўтара, колькі б ні збіралася ў вёсцы талака – ці прывезці

“некаму ўвесць лес на хату, на гумно”, ці перавезці “аднекуль за адзін раз усю будыніну” [2, с. 44], – праца вяскоўцаў ладзілася хутка, дружна, надзіва лёгка, а частаванне было вясёлае, гаманлівае, але без празмернага захаплення моцнымі напоямі. Зрэшты, Ф. Янкоўскі і ў іншых абразках ці апавяданнях падкрэслівае, што гарэлкай гасцей частавалі ў пэўнай ступені сімвалічна. Сімвалічным быў і посуд, з якога пілі. Нездарма, апісваючы талочнае частаванне, пісьменнік ужывае дэмініватыўную форму назоўніка – **чарачка**. Была яна неглыбокая і вузкая, на тонкай ножцы. Ставілі яе на стол і тады, калі ў хату завітвалі госці: “яна абыходзіла па чарзе за сталом усіх, каго частавалі, усіх, хто частаваўся” [3, с. 204]. Ад гэтага заведзенага звычайу пайшоў і дзеяслоў **чаркаваць** – пакрысе і па чарзе выпіваць дзеля прыліку з чарачкі. Пры гэтым “вельмі страмілі й саромілі, калі нехта, выпіваючы чарку, закідваў голаў і высушваў чарку” [3, с. 204]. Ведалі ў вёсцы і іншыя назвы посуду для гарэлкі: **казубкі-чаркі**, **казубкі-берасцянкі** (зробленыя з бяросты). Аднолькава нязменным быў іх невялікі аб’ём: “грамаў так па дваццаць-сорак пітва” [2, с. 116], які сведчыў пра тое, што не ўхвалялі ў вёсцы празмерную цягу да гарэлкі. Нават у бяседзе ці за сталом больш цанілі мажлівасць пагаварыць, чым выпіць. Праз падрабязнае апісанне вясковых поглядаў, традыцый і звычайў пісьменнік перадае сваё бачанне свету, арганізаванага правільна, па-чалавечы, і тым самым уплывае на фарміраванне ведаў пра свет у свайго чытача.

Аўтарскі дыкурс у мастацкіх творах Ф. Янкоўскага мае шматстайнае праяўленне і звязаны найперш з імкненнем пісьменніка да дыялагізацыі і экспрэсівізацыі свайго аповеду. Не менш важным у эксплікацыі названага дыскурсу з’яўляецца прэзентацыя багатага мастацкага свету, намалёванага мастаком слова і асвечанага яго разуменнем маральна-этычных і эстэтычных жыццёвых ідэалаў.

ЛІТАРАТУРА

1. Авторский дискурс // Педагогическая энциклопедия [Электронный ресурс]. URL: <https://didacts.ru/termin/avtorskii-diskurs.html> (дата обращения: 16.01.2023).
2. Плеханова, Т. Ф. Дискурс-анализ текста : пособие для студентов вузов. Минск : ТетраСистемс, 2011. – 368 с.
3. Янкоўскі, Ф. М. Радасць і боль: апавяданні, навелы, мініяцюры. Мінск : Маст. літ, 1995. 476 с.
4. Янкоўскі, Ф. Само слова гаворыць: філал. эцюды, абразкі, артыкулы. Мінск : Маст. літ, 1986. 318 с.